

חידושים, הנחיות, הלכות ופרשנויות
בסוגיות של אתיקה מקצועית בעריכת דין

גליון מס' 12 ■ טבת תשנ"א ■ דצמבר 1990

יוצא לאור ע"י ועדת האתיקה שליד ועד מחוז ת"א בלשכת עורכי הדין ■ העורך: עו"ד יאיר בן-דוד
המערכת: אבן גבירול 30, תל-אביב 64078

חברים יקרים,

נגד עוה"ד המתרשלים בעבודתם, וזאת ללא קשר לתוצאות ההליך האזרחי המונש נגדם.

לעניין אחר: הגליון הנוכחי של "עט ואתיקה", ה-12 במספר, חותם מחזור ראשון בתולדות הבטאון. בשנים-עשר הגליונות שפורסמו עד כה, כמעט מדי חודש בחודשו, ראו אור עשרות חוות-דעת, הנחיות ופרשנויות שיצאו תחת ידי הוועדה והתייחסו לעבודת היום-יום של עורך-הדין. התגובות הרבות והאוהדות שקיבלנו, כמו גם הגידול המשמעותי בזרם הפניות לקבלת חוות-דעת מן הוועדה, מלמדים כי "עט ואתיקה" קנה לו אחיזה בין החברים, ואנו מברכים על כך. על-אף הגידול הניכר בעומס העבודה על כתפי הוועדה.

לגליון הבא יצורף אינדקס של עניינים וסעיפי חוק, "המכסה" את כל הנושאים שנדונו עד כה בבטאון. לנוחות החברים, אנו גם נפיץ בקרוב אוגדן מיוחד שבו ניתן יהיה לשמור ולתייך את הגליונות השוטפים של "עט ואתיקה".

בברכה,

עמוס נצר, עו"ד

יו"ר ועדת האתיקה

במסגרת חידוש הביטוח הקולקטיבי לאחריות מקצועית של חברי הלשכה, פורסם בימים אלה נתון שיש בו כדי להדליק נורה אדומה בחוגי המקצוע: בשנת 90 הוגשו למעלה מ-300 תביעות בגין רשלנות מקצועית נגד עורכי דין, כאשר מרביתן, מתברר, מתייחסות לעיסקאות מקרקעין, וחלקן הניכר - לרשלנות בטיפול בענייני מס שבח.

נתון זה מתקשר עם תופעה שאנו, בוועדת האתיקה, נתקלים בה יותר ויותר בעת האחרונה, לפיה יש בין החברים שאינם בודקים כראוי את היבטי המס בשעת עריכת הסכמי מקרקעין, ויש שגם אינם עומדים בלוח הזמנים של הדיווח לרשויות המס, ובכך גורמים נזק כספי, לעתים בסכומים גבוהים, ללקוחותיהם.

הגם שהמדובר (בדרך כלל) ברשלנות רבתי במישור האזרחי, שהיא בת-פיצוי כספי, ועדת האתיקה רואה תופעה זו בחומרה, באשר במרבית המקרים יש בהתנהגות עוה"ד הרשלן כדלעיל משום הפרה של חובותיו לפי כללי האתיקה המקצועית. הוועדה אינה מהססת להגיש קובלנות במקרים של רשלנות רבתי

פסק-דין

חובת עו"ד להנחות את לקוחו בעניין חבות למס-שבח במהלך הכנת הסכם-מכר מקרקעין

העובדות: הנאשם התבקש ע"י לקוחו להכין הסכם-מכר לדירתו, על סמך זכרון-דברים שמסרו לו הלקוח. הנאשם ניסח הסכם, אשר התייחס גם לנושאים שלא נכללו בזכרון דברים זה, ובהם גם עניין החבות כמס-שבח.

שני הצדדים, המוכר והקונה, חתמו במשרדו של

הנאשם על ההסכם, וכעבור ימים אחדים הוזמן שוב המוכר עם רעייתו למשרד כדי לחתום על טופסי ההצהרות למס-שבח. רק בשלב זה, משכבר נחתמה ונקשרה העיסקה, נודע למוכר מפי הנאשם כי הוא חייב בתשלום מס שבח בגין העיסקה.

המוכר, שסבל נזק כספי כתוצאה מכך, פנה בתלונה ללשכה. ועדת האתיקה החליטה להגיש נגד עורך-הדין קובלנה לבית הדין המשמעתי המחוזי (בד"מ 48/83), ובה הוא נאשם, בין השאר, בעבירה על כלל 2 לכללי האתיקה המקצועית וסעיף 54 לחוק לשכת עורכי הדין, אשר קובעים שניהם את חובתו של עוה"ד לייצג את שולחו באמנות ובמסירות.

טענת הנאשם: טענת ההגנה העיקרית של הנאשם היתה כי אין זה מתפקידו של עורך הדין לייצג ללקוחו להפך התחייבות תקפה ומפורשת שהוא (הלקוח) לקח על עצמו קודם לכן, שהרי המתלונן חתם על זכרון-דברים עוד בטרם נכנס הנאשם לתמונה וניסח עבורו את הסכם המכר, ומכאן שהנאשם הועמד בפני עובדה מוגמרת.

החלטת בית הדין: בית הדין המשמעתי (בהרכב: עו"ד כ. שינה - אב"ד; עו"ד א. שלוש ועו"ד א. רוטמן) דחה את טענת ההגנה מכל וכל. בהחליטו להרשיע את הנאשם בעבירה המיוחסת לו, קבע בית הדין:

"אני דוחה את הטענה של ב"כ הנאשם שכאילו התרשלותו או מחדלו של הנאשם נבעו מרצונו שלא לגרום להפרתו של זכרון הדברים וכי עצם החתימה הקודמת עליו העמידה את הנאשם בפני עובדה מוגמרת. כיון שהנאשם, במילוי תפקידו המקצועי כעורך-דין, אינו פועל כ"כותב בקשות" וכאשר פנה אליו לקוחו, המתלונן (עם אשתו) לשם עריכת ההסכם, חייב היה להעמיד אותו על המשמעות של כל התנאה שבהסכם ובמיוחד זאת אשר התייחסה לסעיף ה"מס-שבח" שלא נזכרה בזכרון הדברים. החובה הנ"ל חלה על הנאשם, בכל הזמנים, ואין באפשרותו להשתחרר ממנה בטענה הסתמית שלא רצה לגרום להפרתו של זכרון הדברים המחייב.

ברוח דומה נקבע בבד"א 57/77-1 (פד"ים כרך א' חוברת 8): "לעתים קרובות פונה הלקוח אל עורך-הדין לאחר שסיכם עם הצד השני את עיקרי העיסקה והוא מבקש 'רק להעלותה על הכתב', אלא שעורך-דין איננו 'כותב בקשות', אין הוא פטור מבדיקת העיסקה ומהעמדת לקוחותיו על המצב המשפטי האמיתי ועל הסיכונים העומדים בפניהם, אך רק משום שהם אומרים לו כי 'כבר גמרנו ביניהם'. גם אם שילמו כספים קודם לעריכת ההסכם ככתב חייב עורך-הדין למלא את חובתו המקצועית".

בהתחשב בעברו הנקי של הנאשם נזר עליו בית הדין עונש של אזהרה.

על הרשעה זו ערער הנאשם בפני בית-הדין המשמעתי הארצי (בד"א 11/86).

החלטת בית הדין הארצי: בדחותו את הערער קבע בית-הדין המשמעתי הארצי, (בהרכב: עו"ד יהודה סביר - אב"ד; עו"ד שמואל נאור ועו"ד יונה דה-לוי):

"הסכם מכר הדירה אשר המערער ערך היה לאחר שנקשר קשר מחייב בהתאם לזכרון הדברים ולאחר ששולמו כספים ע"ח המחיר. אך כל אלה אינם מצדיקים אי הסברת האפשרות ע"י המערער, כי יכול לחול תשלום מס שכן מקרקעין בהתאם להתחייבות קודמת ויחליט הלקוח אם ברצונו להפך ההתחייבות אם לאו. אין על המתלונן אלא להלין על עצמו על כי

נתחייב למעשה בתשלום מס שכן מקרקעין ביום בו חתם על זכרון הדברים, אך אין לפטור פרקליטו מהחובה להסביר ללקוח ולהאיר עיניו בסוגיית תשלום מס שבה, טרם וסמוך לחתימה על הסכם המכר עצמו.

בית הדין הארצי מאמץ את נימוקי בית הדין המחוזי וחוזר ומדגיש כי "עורך-דין איננו כותב בקשות, וגם אם סיכם הלקוח עם הצד השני את עיקרי העיסקה והוא מבקש מפרקליטו 'רק להעלותה על הכתב' - אין עורך הדין פטור מבדיקת העיסקה ומהעמדת לקוחותיו על המצב המשפטי האמיתי ועל הסיכונים העומדים בפניו".

עו"ד כשלוח

הרשאי הביטוח הלאומי לסרב להעביר לעו"ד כספים עבור לקוחו במסגרת יפוי הכוח?

העובדות: עו"ד ייצג קבוצת עובדים בתביעה לשכר-עבודה מולן בבית הדין האיזורי לעבודה. העובדים זכו בתביעתם, אך עקב היות המעביד חברה בע"מ שהתרוקנה מנכסיה, הם הגישו באמצעות פרקליטים הוכחות חוב ותביעות למוסד לביטוח לאומי. בהסכם עם העובדים נקבע כי שכר טירחת עורך-הדין ישולם לו באחוז מסויים מהתקבולים שיגיעו מהמוסד לביטוח לאומי, ובהתאם הם ציינו כתביעות שהוגשו למוסד כי מענם הינו באמצעות משרד בא-כוחם.

בפנייתו לוועדה כתב עו"ד:

"יצוין, כי חלק נכבד ממרשי הינם תושבי עזה ששירותי הדואר בה אינם מתפקדים ולפיכך מעוניינים הם שהכספים יומצאו להם באמצעות. מהמוסד לביטוח לאומי בירושלים הרדע לי, כי המוסד יסרב להעביר את הכספים למרשי באמצעותי, ודרישתם הינה לקבל את כתובותיהם כדי לשלוח להם את השיקים במישרין.

"על פי דין רשאי עו"ד לייצג את מרשו בפני המוסדות, לרבות לענין קבלת והעברת כספים, ועמדת המוסד לביטוח לאומי, נראה לי כי אין לה הסבר סביר ומניח את הדעת ונראה שהיא אף שלא כדיון. אציין כי לא רק שיקים חשש שבמשלוח השיקים במישרין למרשי - עלולים חלקם שלא לקבלם, כאמור לעיל, אלא אף יתכן שלא תהיה דרך בידי לגבות את שכר טרחתי עבור שירותי שניתנו במשך למעלה מ-3 שנים".

חוות-דעת הוועדה: ועדת האתיקה ראתה טעם לפגם בנישנות זו של המוסד לביטוח לאומי ופנתה במכתב ליועצו המשפטי של המוסד על מנת לקבל

הסבר. בתשובת אישר עו"ד בריצמן עמדה זו של המוסד וסמך אותה על ההלכה שנקבעה בג"צ 291/86 שמעון בן-יעקב נ' המוסד לביטוח לאומי (פ"ד מ"א (1), 449).

בג"צ זה עתר עו"ד בן-יעקב כנגד החלטת המוסד לשלם גימלאות על-פי חוק הביטוח הלאומי ישירות לידי הזכאים ולא באמצעות עורכי דינם או שלוחים אחרים מטעמם. לטענת העותר, החלטה זו נוגדת את חוק לשכת עורכי הדין התשכ"א-1961, וחוק השליחות תשכ"ה-1965.

בג"צ דחה את העתירה וקבע, כי באיסור העברת גימלה, על-פי סעיף 135(א) לחוק הביטוח הלאומי (נוסח משולב), כלול גם איסור העברת התשלום לידי מי שאינו ה"זכאי" עצמו. חוק השליחות אינו חל בעניין זה, שכן סעיף 1 לו מדבר על "פעולה משפטית", וקבלת כסף בשמו של זכאי אינה "פעולה משפטית". עוד קבע בג"צ כי סעיף 22 לחוק לשכת עורכי הדין אינו חל על מקרים בהם נדרשת "פעולה אישית" של אדם, וקבלת גימלה ע"י הזכאי היא "פעולה אישית".

סיכומו של דבר, זוהי ההלכה התקפה היום, ואף שדעת ועדת האתיקה אינה נוחה ממנה, שכן יש בה כדי לפגוע בעבודתם של עורכי הדין, כפי שעולה מהפנייה שהובאה לעיל, אין אפשרות לפעול אחרת.

ניגוד אינטרסים

עו"ד של קבלן אינו רשאי לייצגו כלפי רוכשי הדירות אם קיבל מהם שכר-טירחה

העובדות: עו"ד מייצג קבלן במכירת דירות לרוכשים. בהסכם המכר מצויין במפורש כי עוה"ד מייצג את המוכר (הקבלן) בלבד, וכי זכותו של הרוכש להיות מיוצג ע"י עו"ד מטעמו. עם זאת, כמקובל במקרים כאלה, גובה עוה"ד שכ"ט מן הרוכשים בגין עריכת ההסכם, רישום הדירות על שמם ורישום הבית כבית-משותף.

בשלב כלשהו לאחר מסירת הדירות לרוכשים, הגיש אחד מהם תביעה משפטית כנגד הקבלן. בפנייה לוועדת האתיקה שואל עוה"ד של הקבלן: האם אני רשאי לייצגו בתביעה זו כלפי הרוכש, והאם יש משמעות לעניין זה, אם הרוכש היה מיוצג ע"י עו"ד מטעמו, כשעה שחתם על הסכם המכר?

חוות-דעת הוועדה: ועדת האתיקה בדיעה כי עו"ד של קבלן הגובה שכר-טירחה מרוכשי הדירות אינו רשאי, אם מתגלע אחר-כך סכסוך משפטי בעניין הקשור להסכם הרכישה, לייצג כלפיהם את הקבלן. לדעת הוועדה, המניעות טמונה בעצם קבלת שכר-הטירחה מן הרוכשים, ולעניין זה אין נפקא-מינה

אם הרוכש היה מיוצג ע"י עו"ד מטעמו בשעת חתימת ההסכם, או אם התביעה הוגשה לאחר שכבר נרשמו הדירות ע"ש הרוכשים.

עו"ד והצד-שכנגד

מה רשאים עו"ד "לרמוז" למומחה-רפואי שמונה בהסכמה לבדיקת התובע?

העובדות: במהלך דיון בתביעת נזיקין בגין פציעה בתאונת-דרכים, שהוגשה לכימ"ש שלום, סוכם בין ב"כ התובעת לב"כ הנתבעת (חברת ביטוח) על מינוי מומחה רפואי יחיד ומוסכם לבדיקת נזיקה הגופניים של התובעת. ב"כ הנתבעת פנה במכתב למומחה הרפואי, דיווח לו על ההסכמה שהושגה וכלל מספר דברי רקע לגבי הנתבעת ונסיבות פציעתה.

בין היתר כתב ב"כ חברת הביטוח כי "...אעפ"י שהתאונה הייתה בת"א, הנתבעת פנתה לחזר-המיון של בי"ח בעיר אחרת, שם עובד בעלה כרופא, ובי"ח העניק לה את התעודה המצ"ב". עוד כתב כי "אני מקווה כי אינך מכיר אישית את בעלה של התובעת ואף שהוא רופא, תקוותי שהוא לא יתערב בהליכי בדיקתך".

העתקו של מכתב זה, שהגיע לידי ב"כ התובעת, עורר את חמתו, והוא מצדו מיהר לשלוח מכתב למומחה הרפואי, ובו כתב בין השאר: "לצערי ולהפתעתי מצדו, כי תוכן מכתבו של ב"כ הנתבעת כולל אמירות וקביעות שמן הראוי היה שלא יכללו במכתב... בטוחני כי תתעלם מהתבטאויות של זה לפיה הוא מקווה שאינך מכיר אישית את בעלה של מרשתי, ושהוא לא יתערב בהליכי בדיקתך". עוד הוסיף כי "פסולה בעיני הדרך להביע דעה אישית וביקורתית תוך שימוש במלים: אעפ"י שהתאונה הייתה ב... היא פנתה ל... מלים שיש בהן כדי להביע דעה או חשש ליצור דעה".

תכתובת זו בין ב"כ הצדדים הגיעה לידיעת ועדת האתיקה, אשר התבקשה לחוות את דעתה לגביה.

חוות דעת הוועדה: הגם שוועדת האתיקה לא מצאה בחליפת המכתבים הזו משום עבירה אתית פורמלית, היא ראתה טעם לפגם במכתביהם של שני עורכי הדין למומחה הרפואי. לדעת הוועדה, במכתבו של ב"כ חברת הביטוח מצויים רמזים שאינם במקומם, ואילו צבינו הכללי של מכתב ב"כ התובעת הינו תוקפני מדי ומכיל תגובות אישיות כלפי ב"כ הצד-שכנגד באופן החורג מן המתחייב לצורך שמירה על האינטרסים של הלקוח. לדעת הוועדה, מכתב הפנייה של עו"ד למומחה רפואי צריך שיקלול פרטים ענייניים בלבד, וייכתב בלשון מכובדת, שאין בה כדי

הבהרה

אימתי יותר שימוש במסמכים שהוחלפו בין עורכי דין במסגרת משא-ומתן לפשרה?

ב"עט ואתיקה" מס' 8 פורסמה הנחיית ועדת האתיקה, לפיה חשיפה בבית-משפט של טיוטת הסכם-פשרה שהוכן בידי הצדדים אך לא נחתם - מהווה התנהגות שאינה הולמת, וכך פסק גם בית-הדין המשמעתי המחוזי בפסק-דין שפורסם באחרונה.

מאז פרסום ההנחייה נתקבלו בוועדת האתיקה פניות רבות בעניין זה, בהן פניות המסתייגות מן ההנחייה, באשר יש בה, לדעת המסתייגים, כדי להכביד על עורכי הדין לייצג כחלכה את מרשיהם.

ועדת האתיקה קיימה דיון עקרוני בנושא זה, אשר בסיכומו החליטה לעמוד מאחורי ההנחייה שפורסמה כלשונה. הוועדה קובעת כי אסור לעורכי דין המנהלים ביניהם מו"מ לפשרה להשתמש בכל חומר מתוך מו"מ כזה (שיחות, מסמכים וכו') בכל דיון משפטי. אסור זה כולל גם הכנה והגשה של תצהיר שבתוכו מצוטטים או נזכרים דברים שנאמרו, או מסמכים שהוחלפו במהלך מו"מ לפשרה.

חריג לאיסור זה יתכן רק כאשר כל הצדדים המעורבים הבינו והסכימו מראש כי החומר המוחלף במסגרת המו"מ לפשרה יוכל לשמש אחר-כך גם כראייה במסגרת הליכי בית-המשפט.

לדעת ועדת האתיקה, לא הנחייה זו אלא דווקא חריגה ממנה היא העלולה להכביד על עורכי הדין בעת ייצוג מרשיהם, באשר יש בה כדי לפגוע באמון הכסיסי בין חברים למקצוע, שהוא נדבך יסודי בעבודתו של עורך-הדין.

יפוי כוח

עו"ד המחזיק ביפוי-כוח מלקוח אינו רשאי להפקיע הטיפול מעמיתו המחזיק ביפוי-כוח סותר

העובדות: אחד מבעליו של נכס מקרקעין, שימש כנושא להתדיונות משפטיות עם הרשויות, פנה לעו"ד וביקש שייצגו כמשיב בעתירה לבני"צ שהוגשה בקשר לאותו הנכס. הלקוח, השווה בחו"ל, שיגר לפרקליטו (להלן: עו"ד ב') יפוי-כוח באמצעות פקסימיליה, ומסר לו כי בעבר הוא ייפה את כוחו של עו"ד אחר (להלן:

עו"ד א') לטפל בעניין, אך מאחר שהלה פעל בדרך המנוגדת באינטרסים שלו, הוא מבקש מעו"ד ב' לייצגו בכל ההליכים הכרוכים בעניין.

בינתיים פנה עו"ד א' לעו"ד ב' והודיע לו כי בידיו יפוי כוח בלתי חוזר מאתו לקוח לפעול בקשר לנכס זה, ומכוח זאת הוא מבטל את יפוי הכוח החדש שניתן לעו"ד ב'.

בפנותו לקבלת חוות דעתה של ועדת האתיקה, כתב עו"ד ב': "הואיל וייצוג הלקוח בתיק זה עשוי להיות כרוך בהגשת תביעה נגד עו"ד א' בבקשה להצהיר כי אינו מיופה-כוח של הלקוח, וכן בהליכים אחרים, נראה לי שאין עלי חובה לקבל שחרור מעו"ד א' כטרם אקבל עלי את הייצוג".

חוות דעת הוועדה: ועדת האתיקה בדיעה כי עו"ד המחזיק בידי יפוי כוח תקף, אינו מנוע מלפעול על-פיו, ואין צורך במקרה כזה לקבל שחרור. אם קיימים עורכי דין נוספים שלהם יפוי-כוח מאתו לקוח, על ביהמ"ש המוסמך להכריע ביניהם כאשר יטענו לאי כשרות או אי תקפות של יפוי-הכוח.

עו"ד כדיפלומט

הרשאי עו"ד להשתמש במשרדו כמענו של קונסול כבוד של מדינה זרה בישראל?

העובדות: עו"ד פנה לוועדת האתיקה בשאלה, האם יכול משרד עורך-דין לשמש כמענו הרשום של קונסול-כבוד של מדינה זרה בישראל. "על מנת להבהיר", כתב עוה"ד בפנייתו, "המען הני"ל ישמש אך ורק ככתובת אליה ימוענו מכתבים המיועדים לקונסול-הכבוד... הקונסול עצמו לא ימצא במשרד עוה"ד ולא יתנהלו במשרד זה עניינים כלשהם הקשורים בתפקידו ובמעמדו של קונסול הכבוד".

חוות-דעת הוועדה: ועדת האתיקה בדיעה כי משרד עורך-דין אינו יכול לשמש כמענו של קונסול-כבוד של מדינה זרה. זאת לאור לשונו של כלל 14א) לכללי האתיקה המקצועית התשמי"ו-1986 הקובע כי: משרדו של עורך דין, לרבות חדר-ההסתווה וחדר הפזיירות וכל חלק אחר ממנו לא ישמש כל מסרה זולת עבודתו המקצועית של עורך-הדין.

אמנם ס"ק (ב) לכלל זה כולל שלושה חריגים, על-פיהם מותר לעורך-דין: 1. להרשות שמשרדו ישמש משרד רשום של תאגיד שהוא יוצגו המשפט; 2. ליחד חלק מדירת מגוריו למשרדו; 3. לפעול במשרדו בענייני ציבור - אך שימוש במשרד כמען רשמי של קונסול-כבוד - אינו נכלל בין חריגים אלה, ולפיכך אינו מותר.